

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
 בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
 ויבדלחט"א הרב אשר וייס
 והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
 הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מקום הנחת התפילין בלילה בעת השינה

(כ"ג ב') בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה: מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו (בלילה כשהוא ישן)? תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי, שנוהג בהן מנהג בזיון. כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו. מאי?

אמר ליה: הכי אמר שמואל: מותר, אפילו אשתו עמו (שהוא קרוב לשמש מיטתו). ומתיב אשמואל.

(ומסיק) אמר רבא: אע"ג דתניא תיובתא דשמואל, הלכתא כוותיה. מאי טעמא? כל לנטורינהו טפי עדיף (שמירתם מן העכברים והגנבים, עדיפה על מניעת בזיונם).

(כ"ד א') והיכא מנח להו? אמר רבי ירמיה: בין כר לכסת, שלא כנגד ראשו.

בר קפרא צייר להו בכילתא (צרר אותם ביריעה הפרוסה סביבות מטתו), ומפיק למורשהון לבר (בליטת הקשר שהתפילין בולטים מהיריעה, היה הופך לצד החוץ, ולא לצד המיטה²). רב שישא בריה דרב אידי מנח להו אשרשיפא (ספסל), ופרס סודרא עלוייהו³.

אמר רב המנונא בריה דרב יוסף: זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא ואמר לי: זיל אייתי לי תפילין. ואשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו, והוה ידענא דיום טבילה הוה (יום שטבלה אשתו, דהוה ליה ליל תשמיש), ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד (דשלא כנגד ראשו כלי בתוך כלי אפילו אשתו עמו מותר⁴).

1. כתב הריטב"א: ודווקא בכלי בתוך כלי. דלא עדיף מראשותיו משאר הבית. דאפילו היו מונחין בשאר מקום בבית, ורצה לשמש מיטתו, בעינן שיהו מונחים בכלי בתוך כלי. ואדרבא, רבותא הוא דתחת מראשותיו סגי בכלי בתוך כלי. מ"ט, דשמירתן יפה להם, דודאי תחת מראשותיו משומרין הם ביותר.

2. כתב הריטב"א: אפשר שהיו מונחים בכליין, וחשיב ככלי בתוך כלי, דכילתא הוא ככלי אחר.

3. כתב הריטב"א שהשרפרף עמד לפני המיטה. ואע"ג דהוי הדום רגליו, בכלי בתוך כלי סגי. דהם היו מונחים בכליין, ופרס סודרא עלייהו. וכ"כ הרא"ה והמאירי. וכהא דאמרין להלן, כ"ו א', גלימא אקמטרא ככלי בתוך כלי דמי.

4. דמאי דאמר אשכחתינהו בין כר לכסת, רצה לומר בכלי אחר ובין כר לכסת. רבינו יונה וריטב"א.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
 בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
 ויבדלחט"א הרב אשר וייס
 והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
 הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

תפילין תחת מראשותיו, מותר אפילו אשתו עמו: הגמרא להלן, כ"ה ב', אומרת שבית שיש בו תפילין אסור לשמש מיטתו עד שיניחם כלי בתוך כלי. דעת **רבינו יונה**, שתחת מראשותיו יש בו ג' דינים: (א) כנגד ראשו, אסור בכל עניין. (ב) שלא כנגד ראשו, ואשתו עמו⁵, צריך כלי בתוך כלי. (ג) אין אשתו עמו, אפילו בכלי אחד סגי⁶. וכן פסק **השו"ע**⁷. וכתב עוד **רבינו יונה**, שהכר נחשב כלי. **ומהרמב"ם** משמע שאין הכר נחשב כלי⁸.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תפילין, סימן מ)

ג. אֶפְלוּ הַנִּיחָם בְּכָלִי בְּתוֹךְ כָּלִי, אֶסּוּר לְהַנִּיחָם תַּחַת מְרָגְלוֹתָיו, וְכֵן אֶסּוּר לְהַנִּיחָם תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ, אֶפְלוּ כָּלִי בְּתוֹךְ כָּלִי, וְאֶפְלוּ אֵין אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ. אֲבָל שְׁלֹא כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ, אִם אֵין אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ, מִתֵּר. וְאִם אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ צָרִיךְ כָּלִי בְּתוֹךְ כָּלִי.
 ד. אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמָּטָה וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְשַׁמֵּשׁ, מְקַרֵּי אֵין אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ.
 ה. לְהַנִּיחָם בַּמָּטָה כְּנֶגֶד צִדּוֹ, דִּינָן כְּתַחַת מְרָגְלוֹתָיו.

5. **ובהגדרת אשתו עמו, נחלקו אחרונים:** בב"י כתב שרק אם רוצה לשמש נקרא כן. וכן פסק בשו"ע (או"ח מ, ד). והט"ז האריך לחלוק וסובר שבכל מקרה צריך כלי בתוך כלי, שמא ישכח וישמש. **ובביאור הגר"א** (ס"ק ה) **משמע שפוסק כמותו**, שכתב: עיין ט"ז. וכן נראה שהכריע המשנ"ב (ס"ק יב).
6. וכתב רבנו יונה שמהרמב"ם משמע לחומרא, שגם באין אשתו עמו צריך כלי בתוך כלי. דזה לשון הרמב"ם: "בית שיש בו תפילין או ספר תורה - אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאו, או יניחון בכלי, ויניח הכלי בכלי אחר שאינו קלון... ואפלו אשתו עמו במטה". והב"י (או"ח מג) דחה שאולי נקט הרמב"ם שצריך כלי בתוך כלי בגלל שמתייחס למקרה שאשתו עמו. אבל אין הכי נמי, כשאין אשתו עמו, מודה שאין צריך כלי בתוך כלי.
7. או"ח מג, מקורות - רבינו יונה (טו א ברי"ף, ד"ה ולהניחון). רמב"ם (הל' תפילין, ד, כד).
8. שכתב: "ואם הניחון כלי בתוך כלי - מתיר לו להניחון תחת מראשותיו בין כר לכת (משמע שהכר עצמו אינו כלי) שלא כנגד ראשו כדי לשמרו". **ובפסיקת השו"ע נחלקו האחרונים:** בב"י הכריע להדיא כרמב"ם. אמנם בשו"ע (או"ח מג) העתיק לשון הרמב"ם ושינה מלשונו, ומכך הסיק המג"א (ס"ק ד) שחזר בו, ופסק כרבינו יונה, שאין צריך אלא כלי אחד, והכר מקרי כלי שני. וכן פסק המשנ"ב (ס"ק יא). וכף החיים (ס"ק כה) הביא דברי מאמר שסובר שהשו"ע פסק כרמב"ם, שצריך להניח כלי בתוך כלי קודם שיניחם בין כר לכת, וכהכרעתו בב"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
 בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
 ויבדלחט"א הרב אשר וייס
 והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
 הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

קריאת שמע כשגופו נוגע בגוף אחר

(כ"ד א') בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה: שנים שישנים (ערומים) במיטה אחת, מהו שזה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע, וזה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע (אע"פ שבשר שניהם נוגעים זה בזה)?

אמר ליה: הכי אמר שמואל: ואפילו אשתו עמו (כשהוא מחזיר פניו. וכל שכן אחר).

מתקיף לה רב יוסף: ולא מיבעיא אחר?! אדרבה, אשתו כגופו (ורגיל בה, ואין הרהור כל כך), אחר לאו כגופו, ואסור!

זה מחזיר פניו וקורא קריאת שמע (באשתו לדברי הכל). (ומקשה) והאיכא עגבות (שנוגעים זה בזה)? מסייע ליה לרב הונא. דאמר רבי הונא: עגבות, אין בהם משום ערוה. ואמרין, לימא מסייע ליה לרב הונא (ממשנה חלה ב,ג): האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה (ומברכת), מפני שיכולה לכסות פניה (של מטה) בקרקע (ואע"פ שמגולות עגבותיה). אבל לא האיש (שערוותו בולטת).

תרגמה רב נחמן בר יצחק: כגון שהיו פניה טוחות בקרקע.

תניא: הישן במיטה ובניו ובני ביתו בצדו, הרי זה לא יקרא קריאת שמע, אא"כ היתה טלית מפסקת ביניהן⁹. ואם היו בניו ובניו ביתו קטנים, מותר.

(ומברר) ועד כמה (נחשבים קטנים)?

אמר רב חסדא: תינוקת בת ג' שנים ויום אחד, ותינוק בן ט' שנים ויום אחד (שבגיל זה באים לכלל ביאה).

איכא דאמרי: תינוקת בת י"א שנה ויום אחד, ותינוק בן י"ב שנה ויום אחד. אידי

9. שכן כל זמן שהם פונים פנים כנגד פנים פשיטא שאסור, שכן יש הרהור נגיעת ערוה על ידי איברי תשמיש. רש"י.

10. לרב יוסף ברייתא זו באחרים. אבל באשתו, מחזיר פניו וקורא. לשמואל שהתיר בכל גווני, ברייתא זו ודאי פליגא, ותנאי היא.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ואידי (תינוקת בת י"א, ותינוק בן י"ב) עד כדי "שְׂדִים נָכְנוּ וְשָׁעָרָךְ צִמַּח"¹¹ (סימן להבאת סימנים. ובלאו הכי נחשבים קטנים).

אמר ליה רב כהנא לרב אשי: התם (גבי תפילין תחת מראשותיו, שפסק שמואל שמותר אפילו אשתו עמו) אמר רבא, אע"ג דתיובתא דשמואל, הלכתא כוותיה דשמואל. הכא (שניים הישנים במיטה אחת) מאי (האם מותר להחזיר פניו ולקרות)?
אמר ליה: אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו?! אלא היכא דאיתמר איתמר, והיכא דלא איתמר לא איתמר.

שיטות הראשונים

אמירת ק"ש כששניים ישנים במיטה אחת: הרי"ף ורמב"ם פסקו כרב יוסף הסובר שאשתו כגופו, ומותר להחזיר פניו ולקרות. אבל אחר, לאו כגופו הוא, ואסור. והרא"ש כתב בשם ר"י, שגם באשתו אסור¹². והשו"ע¹³ סתם כרי"ף ורמב"ם, ובשם יש מי שאוסר כתב כר"י. וכתב שנכון לחוש לדבריו.

היו בניו ובני ביתו קטנים מותר: הרי"ף ורא"ש כתבו סתם כלישנא בתרא וכן פסק הרמב"ם. וכתב עוד הרמב"ם, דדוקא ליי"ב ולי"א בעינן שדים נכנו וישערך צמח אבל כשהגיע תינוק ליי"ג ותינוקת ליי"ב אף על פי שלא הביאו אלו הסימנים כבר יצאו מתורת קטנים ואין קורא עמהם בלא הפסקה והסכימו לדבריו רבינו יונה והרא"ש. וכתבו עוד, שאם הביאו סימנים אלו קודם י"א לתינוקת ויי"ב לתינוק, לא חיישינן להו, ומותר. וכן פסק השו"ע¹⁴.

11. יחזקאל טז, ז.

12. שכיוון שלא נפסקה ההלכה, לא כשמואל, ולא כרב יוסף, עבדינן לחומרא כברייתא החולקת עליהם, ולא יקרא אפילו אשתו עמו, אם אין טלית מפסקת.

13. או"ח עגב. ולגבי שניים שישנים בטלית אחת, פסקו פמ"ג ומשנ"ב (ס"ק א) שאם שוכבים פנים להדי פנים, אסור לקרות בלא הפסקת טלית, אפילו אינם נוגעים, כל ששוכבים בקירוב. והמאמר מרדכי הסתפק בזה. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק ד): כתב הפר"ח דנראה לו דאם בדיעבד קרא בלא החזרת פנים ובלא הפסקת טלית, דיצא ידי חובתו. עי"ש. והפמ"ג מפקפק בזה, וכן בס' ישועות יעקב. עי"ש. מקורות - רמב"ם (הל' ק"ש גיח).

14. או"ח עג, ד. מקורות - רמב"ם (הל' ק"ש גיט). רבינו יונה (טו א ברי"ף, ד"ה ואידי). רא"ש (סי' לה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

בניו קטנים שנוגע בערותם: כתב אור זרוע בשם רבינו יהודה ב"ר יצחק שירליאון, דבניו ובני ביתו קטנים מותר אפילו נוגעין ערותן זה בזה, כשאין לבן רואה את הערוה¹⁵. והשו"ע¹⁶ התיר רק בחזרת פנים.

עגבות אם יש בהן משום ערוה: ר"י שירליאון, רי"ד, וריא"ז פסקו כרב הונא, שעגבות אין בהם משום ערוה, וקוצה חלתה ערומה¹⁷. והרמב"ם פסק שאשה קוצה חלתה ערומה ומברכת, רק כשפניה של מטה טוחות בקרקע. וכן פסקו השו"ע ורמ"א¹⁸.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות קריאת שמע, סימן עג)

- א. שנים שהיו ישינים בטלית אחד, ובשר שניהם נוגעים זה בזה, לא יקראו קריאת שמע, אלא אם כן היתה טלית מפסקת ביניהם ממתניהם ולמטה.
- ב. אם היה יושן עם אשתו, קורא בחזרת פנים לצד אחר, ואפילו בלא הפסקת טלית, משום דחשיבה כגופו. ויש מי שאוסר, ונכון לחוש לדבריו.
- ג. אם היה יושן עם בןו בעודם קטנים, מתר לקרות בחזרת פנים בלא הפסקת טלית. ואם הם גדולים, צריך להפסקת טלית.

15. משא"כ בגדולים, דאפילו שהלבבות מכוסין אסור כיון שאין הפסק בערוותן, ואע"פ שאין נוגעין, וצריכין לחזור פניהם אילך ואילך. אור זרוע.

16. או"ח עג, וכתב המשנ"ב (ס"ק ח): "היינו שיהא אחוריהם זה לזה. ואם פני בניו נגד אחוריו, צריך עכ"פ ליזהר שלא יהא בשרו נוגע בערוותן, כן נראה לי". עיי"ש. ובב"י הביא דברי האו"ז וכתב: ודבר תימה הוא להתיר כולי האי וקצת יש לדקדק לאסור ממה שכתב ה"ר יונה בפרק מי שמתו גבי גוי ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו. ובדרכי משה (אות א) כתב: והמדקדק שם בפירוש ר' יונה (יז א ברי"ף, ד"ה הא כתיב), ימצא שמשמע יותר להיתר מלאיסור. מקורות - אור זרוע (הל' טהרת ק"ש ותפילה, סי' קלג).

17. אע"פ שצריכה לברך, מפני שיכולה לכסות ערותה, אע"פ שהעגבות אינן מכוסות. ריא"ז. וכתב מג"א (רו, ס"ק ה) שכן משמע דעת הרא"ש והרי"ף שלא הביאו כלל הא דפניה טוחות.

18. שו"ע - או"ח רוג, רמ"א - או"ח עד, בב"י הבין שלדעת הרמב"ם לא קיימא לן כרב הונא, ומשום כך בעינן שיהיו פניה טוחות בקרקע. אמנם ראה 'אמרי נעם' לתלמיד הגר"א, שגם לרמב"ם אין בעגבות משום ערוה, ומה שצריכה שיהיו פניה טוחות בקרקע, משום הערוה גופא. וראה חזו"א (הל' ק"ש, סי' טז, ס"ק י). ודעת המג"א (רו, ס"ק ה) והגר"א (עד, ס"ק ז) שעגבות אין בהן משום ערוה. והו"ד במשנ"ב (עד, ס"ק יז, עיי"ש). וכתב שאליה רבה פסק דעגבות יש בהן משום ערוה. מקורות - רמב"ם (הל' ברכות אט; פיה"מ חלה בג). ריא"ז (פ"ג הלכה ג, סעי' ז). ר"י שירליאון (כ"ד א, ד"ה היכא). וראה להלן, כ"ה ב', אם באשה יש דין ליבה רואה ערוותה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ד. עד כמה הם חשובים קטנים, התינוק עד שיהיו לו י"ב שנים, והתינוקת עד שיהיו לה י"א שנים, ואפלו הביאו ב' שערות, מתר. ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת אם הביאו ב' שערות, אסור בלא הפסק. ואם לא הביאו ב' שערות מתר. ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת, אפלו לא הביאו ב' שערות, אסור.

(או"ח, הלכות קריאת שמע, סימן עד)

ד. יש מי שאומר שהנשים יכולות לברך ולהתפלל כשהן לבושות החלוק, אף על פי שאינם מפסיקות למטה מהלב.

הגה: ואם הן ערמות צריך שתהא ערוה שלהן טוחות בקרקע, או שיושבת על שאר דבר, דאז אין לבן רואה ערוה שלהן, מה שאין כן באיש (בית יוסף בשם א"ח) ועין לקמן סימן ר"ו ס"ג.

(או"ח, הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות, סימן רו)

ג. כל אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה. הגה: יותר מכדי דבור (בית יוסף בשם שבולי לקט); וצריך להשמיע לאזניו, ואם לא השמיע, יצא ובלבד שיוציא בשפתיו; ונאמרים בכל לשון; ולא יברך ערם, עד שיכסה ערותו; במה דברים אמורים, באיש. אבל אשה יושבת ופניה של מטה טוחות בקרקע, כי בזה מתכסה ערותה (ועין לעיל סימן ע"ד סעיף ד'); ואפלו אם אינו ערם, אם לבו רואה את הערוה או שראשו מגלה, אסור לברך.

גדרי ערוה לעניין קריאת שמע

(כ"ד א') א"ל רב מרי לרב פפא: שיער (ערוה) יוצא בבגדו (דרך נקב בגדו) מהו (האם מותר לקרות קריאת שמע כנגדו)? קרא עליה: שיער שיער (כלומר מה בכך. אינו ערוה).

אמר רב יצחק: טפח באשה ערוה.

(ומברר) למאי? אילימא לאסתכולי בה, והא אמר רב ששת: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה, כאילו מסתכל במקום התורף! אלא באשתו ולקריאת שמע.

אמר רב חסדא: שוק באשה ערוה, שנאמר "גלי שוק עברי נהרות". וכתב "תגל ערותך גם תראה חרפתך".

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר שמואל: קול באשה ערוה, שנאמר "כִּי קוֹלָךְ עָרַב וּמִרְאִיךָ נָאֹוֹה".

אמר רב ששת: שיער באשה ערוה, שנאמר "שִׁעָרְךָ כְּעֵדֶר הָעֵזִים".

שיטות הראשונים

טפח, קול, שיער, שוק, מדאורייתא או מדרבנן: בדברי ראב"ד, רבינו יונה, רשב"א,

ומאירי, מבואר דאיסורים אלו מדרבנן, דאסרום חכמים משום שמביאים לידי הרהור.¹⁹

טפח באשה ערוה: דעת בה"ג, רבינו חננאל, והרוקח, דהני מילי אשתו; אבל באשה

אחרת, אפילו פחות מטפח. והשו"ע²⁰ סתם שרק טפח מגולה אסור לקרות כנגדו,

והרמ"א בשם יש אומרים כתב כבה"ג ורבינו חננאל²¹.

קריאת אשה אחרת כנגד טפח מגולה בחברתה: דעת הרשב"א שאשה אחרת יכולה

לקרות כנגד טפח מגולה בחברתה, דליכא הרהור²². והרמ"א למד מדברי הרא"ש דטפח

באשה ערוה אפילו לאשה אחרת²³.

קול באשה ערוה: דעת הרא"ש, דהיינו שאסור לשמוע קול זמר אשה. אבל אין איסור

לקרוא אז קריאת שמע. ודעת הגאונים ורוב הראשונים, שאסור גם לקרות ק"ש.

19. וכתב נשמת אדם (חלק א כלל ד): והנה מילתא דפשיטא דשער וקול אף דאמרינן דהוי ערוה, היינו מדרבנן, שהרי לא מצינו בקרא שנקרא ערוה, אלא כיון דמצינו שהוא דבר נוי באשה כפירש"י שם, לכן אסרו חכמים, והוא הדין פחות מטפח. ולפי זה נראה לי דאף דקיי"ל בשו"ע (סו"ס עה) דאפילו עצימת עינים לא מהני, היינו דוקא בערוה ממש, אבל במה שאינו אסור אלא משום שלא יבא להרהר, כיון שמעצים עיניו, מותר. ועיי"ש שנשאר עוד בצ"ע. **ולגבי טפח בקטנה מבת ג' ואילך**, כתב ביה"ל (ד"ה טפח) שגם בה שייך האיסור. והחזו"א (או"ח טזח) כתב שכיון שכל הני אינה ערוה בעיקרו, אלא חכמים אסרוה משום הרהור וטרדא, כל שאין דעתם של בני אדם עליהן מחמת קטנותן, מותר. מקורות - רשב"א (כ"ד א', ד"ה והא דאמר) בשם ראב"ד. רבינו יונה (יז א ברי"ף, ד"ה ערוה) בשם רב האי גאון. וראה ביה"ל (עהא, ד"ה במקום). מאירי (כ"ד א', ד"ה צריך).

20. או"ח עהא, וראה ב"ח (ס"ק א). מקורות - בה"ג (הו"ד בהגהות מיימוניות הלכות ק"ש גטז אות ס). רבינו חננאל (הו"ד באו"ז). אור זרוע (הל' טהרת ק"ש, סי' קלג). והו"ד בראבי"ה (סי' עו). הרוקח (סי' שמה). רא"ש (סי' לז).

21. וכתב המשנ"ב (ס"ק ה בשם 'נשמת אדם'), דלכו"ע זה לא הוי אלא מדרבנן, ומהני בזה עצימת עינים, וכן בשיער אשה.

22. זה לשונו: "שוק באשה ערוה, ודוקא לאחרים ולאנשים ומשום הרהור..." דעת הרשב"א ששוק באשה ערוה אינו דין 'ערוה', אלא האיסור הוא משום הרהור. משום כך, דווקא באנשים דאיכא הרהור אסור.

23. או"ח עהא, אמנם הגר"א (ס"ק ג) נשאר על דבריו בצ"ע, וכתב דטעות סופר איכא ברא"ש, וגם הרא"ש מודה לרשב"א עיי"ש. וכ"פ המשנ"ב (ס"ק ח) בשם האחרונים כרשב"א.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
 בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
 ויבדלחט"א הרב אשר וייס
 והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
 הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

והמאירי כתב שאסור (טפח, קול, ושיער) בקריאת שמע, משום שגורם הרהור, ואינו אוסר בדברי תורה. **והיראים** כתב, ובעונותינו בין הגוים אנו יושבים, ועת לעשות לה' הפרו תורתך, הלכך אין אנו נזהרים מללמוד בשמיעת קול נשים ארמיות. **והשו"ע**²⁴ פסק שיש לחוש לרוב הראשונים, ולכן יש ליזהר משמיעת קול זמר אשה (אפילו באשתו) בשעת קריאת שמע.

טפח באשה ערוה, שוק באשה ערוה: כתב **רשב"א** בשם **ראב"ד** דאפשר דוקא ממקום צנוע שבה (שדרכה לכסותו, נאסר טפח). ועלה קאתי רב חסדא למימר דשוק באשה (נחשב) מקום צנוע, וערוה הוא, ואפילו לגבי בעלה, אע"פ שאינו מקום צנוע באיש. וכן פסק **השו"ע**²⁵.

שיער באשה ערוה: כתב **המרדכי** בשם **ראב"ה**, כל הדברים שהזכרנו למעלה לערוה, דוקא בדבר שאין רגילות להיגלות; אבל בתולה הרגילה בגילוי שיער, לא חיישינן, דליכא הרהור²⁶. **ורשב"א** כתב, אבל פניה ידיה ורגליה, וקול דבורה שאינו זמר, ושערה

24. או"ח עה,ג. וכתב המשנ"ב (ס"ק טז) ובדיעבד אם קרא, חוזר וקורא בלא הברכות. עוד כתב (ס"ק יז) לגבי זמר אשה: ומכל מקום, אם הוא בדרך בין הגוים או בעיר, והוא אנוס שאי אפשר לו למחות, כיון דלא מצינו דמקרי ערוה מדאורייתא, מותר לקרות ולברך; דאל"כ כיון שאנו שרויין בין הגוים נתבטל מתורה ותפלה, ועל זה נאמר עת לעשות לד' הפרו תורתך. מקורות - רב האי (הו"ד במרדכי). רבינו חננאל ובה"ג (הו"ד ברשב"ה). ראב"ה (ברכות, סי' עו). רבינו תם (הו"ד בהגהות מיימוניות). הגמ"י (הל' ק"ש ג, אות ס). ראב"ד (הו"ד ברשב"א). רבינו יונה (יו א ברי"ף, ד"ה ערוה). יראים (סי' שצב). מרדכי (סי' פ). רשב"א (ד"ה והא דאמר). רא"ש (סי' לז). ריטב"א (ד"ה קול). מאירי (כ"ד א', ד"ה צריך).

25. או"ח עה,א. וכתב המשנ"ב (ס"ק א), דאסור אפילו בעוצם עיניו, עד שיחזיר פניו, כמו כנגד הערוה ממש (סעי' ו. וכתב בב"ה"ל, ד"ה במקום, שכן משמע מביאור הגר"א כאן, עיי"ש). **ויש מתירין בזה**, אם הוא נזהר מלראות כלל. וכשאי אפשר בענין אחר נראה דיש לסמוך על זה. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק ב), דפניה וידיה כפי המנהג שדרך להיות מגולה באותו מקום, וכן בפרסות רגל עד השוק (עד הברך) במקום שדרך לילך יחף, מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגל בהן אינו בא לידי הרהור (וראה חזו"א או"ח טזח). אבל זרועותיה ושוקה, אפילו רגילין לילך מגולה כדרך הפרוצות, אסור. וראה עוד משנ"ב (ס"ק ג), ובן איש חי (שנה א, פרשת בא, י).

26. והביא הגר"א (ס"ק ה) ראייה שבתולות היו הולכים בגילוי ראש, מריש פ"ב דכתובות (ט"ו ב') שפרועת ראש הוא סימן לבתולה. וכתב ערוך השולחן (סי' עה, סעי' ז): ועתה פשתה המספחת שהנשואות הולכות בשערותן כמו הבתולות... נראה שמותר לנו להתפלל ולברך נגד ראשיהן המגולות, כיון שעתה רובן הולכות כך והוא כמקומות המגולים בגופה... דליכא הרהור. והרי"ף והרמב"ם השמיטו לגמרי דין שיער וקול, משום דס"ל דלאו לק"ש איתמר. וראה 'בן איש חי' (שנה א, פרשת בא, יב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מחוץ לצמתה שאינו מתכסה, אין חוששין להם, מפני שהוא רגיל בהן ולא טריד.²⁷
ופסק השו"ע²⁸ כראבי"ה. והרמ"א פסק דברי הרשב"א.

קריאת שמע מול הערוה בעצימת עיניים והחזרת פנים: דעת הרוקח דלא מהני לקרות כנגד הערוה כשעוצם עיניו. וכן כתב המרדכי²⁹. ובדברי הרמב"ם מבואר דבהחזרת פנים מותר. והשו"ע³⁰ פסק שבהחזרת פנים, או עצימת עיניים, או בלילה, או סומא, מהני.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות קריאת שמע, סימן עה)

א. טפח מגלה באשה במקום שדרךה לכסותו, אפלו היא אשתו, אסור לקרות קריאת שמע כנגדה.

הגה: ויש אומרים דוקא באשתו, אבל באשה אחרת אפלו פחות מטפח הוה ערוה (הגהות מימוני פרק ג') ונראה מדברי הרא"ש דטפח באשה ערוה אפלו לאשה אחרת, רק שבעצמה יכולה לקרות, אף על פי שהיא ערמה כדלעיל סי' ע"ד.

ב. שער של אשה שדרךה לכסות, אסור לקרות כנגדו. **הגה:** אפלו אשתו אבל בתולות שדרךן לילך פרועות הראש, מתר.

הגה: וה"ה השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (בית יוסף בשם הרשב"א) וכל שכן שער נכרית, אפלו דרךה לכסות (הגהות אלפסי החדשים).

27. הרשב"א כתב כן לגבי אשתו, והוסיף, ובאשה אחרת אסור להסתכל בשום מקום ואפילו באצבע קטנה, ובשערה, ואסור לשמוע אפילו קול דבורה, עיי"ש. ומכל מקום למד הרמ"א מדבריו לשערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן. וביאר הגר"א (ס"ק ו) משום שאין דרכן לכסות, וכמו גבי שיער בתולות.

28. או"ח עה, ב. וכתב המשנ"ב (ס"ק יב), עיין במג"א שכתב דלא ילכו בגילוי הראש, רק אם שערותיהן קלועות ולא סתורות. אבל המחצית השקל והמגן גבורים מקילין בזה. כתב החיי אדם, נכריות שאינן מוזהרות לכסות שערן, צ"ע אם דינן בזה כבתולות. מקורות - מרדכי (סי' פ). רשב"א (כ"ד א', ד"ה והא דאמר).

29. וזה לשון המרדכי: גרסינן בירושלמי רבי אילא וחבריה הוו יתבי קמי פונדוקא ברמשא (שהמקום מטונף, ועכשיו אינו נראה). אמרי: מהו מימר מילי דאורייתא? אמר לון: מכיון דאי הוי יממא הוינן חמין מה קומיהון, ברם כדין אסור (מכיון שאם היה ביום היינו רואים את שלפנינו, א"כ אף עכשיו אסור הוא). משמע במקום שראוי לראות הערוה אין מועיל העלמת העין. עכ"ל.

30. או"ח עה, ו. אבל הגר"א הביא דברי הרוקח דלא מהני (עצימת עיניים כנגד הערוה), ושכן הסכימו האחרונים דלא מהני לקרות כנגד הערוה אלא חזרת כל גופו. וכן פסק המשנ"ב (עה, ו, ס"ק כט). מקורות - הרוקח (הל' תפילה סימן שכד). מרדכי (ברכות פ"ג, רמז עו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ג. יש לזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע.

הגה: ואפלו באשתו, אבל קול הרגיל בו אינו ערוה (בית יוסף בשם אהל מועד והג"מ).

ו. היתה ערוה כנגדו והחזיר פניו ממנה, או שעצם עיניו, או שהוא בלילה, או שהוא סומא, מתר לקרות, דבראיה תלה רחמנא, והא לא חזי לה.

(אה"ע, הלכות אישות, סימן כא)

א. צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד. ואסור לקרץ בידי או ברגליו ולרמז בעיניו לאחד מהעריות. ואסור לשחק עמה, להקל ראשו כנגדה או להביט ביפיה... והמסתכל אפלו באצבע קטנה של אשה ונתפון להנות ממנה, כאילו נסתכל בבית התרף (פי', ערוה) שלה. ואסור לשמע קול ערוה או לראות שעה. והמתפון לאחד מאלו הדברים, מכין אותו מכת מרדות. ואלו הדברים אסורים גם בחיבי לאוין.

עיטוש, גיהוק והשמעת קולו בעת התפילה

(כ"ד א') אמר רבי חנינא: אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק ונתעטש ורק (על הקרקע) וממשמש בבגדו (להעביר הכינה העוקצתו). אבל לא היה מתעטף. וכשהוא מפנה, היה מניח ידו על סנטרו (שלא תראה פתיחת פיו).

(כ"ד ב') **מיתבי:** המשמיע קולו בתפלתו, הרי זה מקטני אמנה (כאילו אין הקב"ה שומע תפילת לחש). המגביה קולו בתפלתו, הרי זה מנביאי השקר (שהיו קוראים בקול לעבודה זרה). מגהק ומפהק, הרי זה מגסי הרוח. המתעטש בתפלתו סימן רע לו, ויש אומרים ניכר שהוא מכוער. הרק בתפלתו, כאילו רק בפני המלך. בשלמא מגהק ומפהק לא קשיא, כאן לאונסו כאן לרצונו. אלא מתעטש אמתעטש קשיא!

(ומתרץ) מתעטש אמתעטש נמי לא קשיא, כאן מלמעלה (סימן יפה לו), כאן מלמטה. דאמר רב זירא: הא מילתא אבעי לי בי רב המנונא, ותקילא לי כי כולי תלמודאי (שקולה עלי וחביבה, לפי שהיה רגיל להתעטש): המתעטש בתפלתו סימן יפה לו. כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה, כך עושין לו נחת רוח מלמעלה.

רק ארק נמי לא קשיא, אפשר (לעשות) כדרב יהודה. דאמר רב יהודה: היה עומד

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בתפלה ונזדמן לו רוק מבליעו בטליתו. ואם טלית נאה הוא, מבליעו באפרקסותו (וכך עשה רבי). רב אשי נזדמן לו רוק. פתקיה לאחוריה (זרקו לאחוריו, ולא הבליעו בטליתו). אמר: אנא אנינא דעתאי.

(שנינו בברייתא:) המשמיע קולו בתפלתו, הרי זה מקטני אמנה. אמר רב הונא: לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש. אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש, מותר. והנ"מ ביחיד. אבל בצבור, אתי למיטרד צבורא.

תנא: היה עומד בתפילה ונתעטש (מלמטה), ממתין עד שיכלה הרוח, וחוזר ומתפלל.

איכא דאמרי: היה עומד בתפילה ובקש להתעטש, מרחיק לאחוריו ד' אמות ומתעטש, וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל (ממקום שפסק).

ואומר (בתוך התפילה³¹, לאחר שחזר למקומו³²): רבש"ע, יצרתנו נקבים נקבים, חלולים חלולים. גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו, ובאחריתנו רמה ותולעה³³.

שיטות הראשונים

אני ראיתי את רבי וכו' וממשמש בבגדו אבל לא היה מתעטף: רש"י פירש ממשמש בבגדו להעביר כינה העוקצתו. ואם נפלה טליתו כשהוא מתפלל, לא היה נוטלה ומתעטף שלא להפסיק, דתרי מילי נינהו. **והראשונים** פירשו עוד בשם **רבינו חננאל**, דחדא מילתא היא, שהיה ממשמש בבגדו ומתקנו שלא יפול מעל ראשו, אבל אם נפל

31. שכן התפילה כבר מופסקת ועומדת על ידי הרוח. לפיכך יכול להפסיק גם ולומר דבר זה באמצע. רש"י.

32. וכן דעת הטור (או"ח קגב). ועיין להלן רמב"ם שחולק.

33. כתוב בתרומת הדשן (סי' טז) שנשאל היאך לא ראינו בזמננו אפילו מן המדקדקים מי שנהג ועשה כדין זה של ביקש להתעטש מרחיק ד' אמות וכו'. ודן בדבר, אולי טעם ההיתר שלא ירחיק ד"א, משום שמתבזה ומתבייש מפני הציבור. ולפי זה החיוב להרחיק ולומר הנוסח, נאמר דוקא במתפלל ביחידות. ומסיים: ומכל מקום קשה הדבר מאד לבדות חילוקים מן הדעת, שאינם אפילו רמוזים בתלמוד ופסקי הגאונים. עכ"ל. הו"ד בב"י (או"ח קגב).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

לגמרי לא היה מתעטף בו, דחשיב ליה הפסקה אם מתעטף כיון שנפל לגמרי. אבל לתקן קצת שלא יפול לא הוי הפסקה³⁴. והשו"ע³⁵ פסק כשני הפירושים.

היה עומד בתפילה וביקש להתעטף: כתב הרמב"ם, "בְּקֶשׁ לְהוֹצִיא רוּחַ מִלְמָטָה וְנִצְטָעַר הַרְבֵּה וְאֵינוּ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ - מֵהֵלֶךְ לְאַחֲרָיו אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִמֶּתִין עַד שֶׁתִּכְלֶה הָרוּחַ, וְאוֹמֵר "רְבוֹן הָעוֹלָמִים..." וְחוֹזֵר לְמָקוֹמוֹ"³⁶ ומתפלל. והטור כתב שחוזר קודם שיאמר רבון העולמים. והשו"ע³⁷ פסק כרמב"ם.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תפילה, סימן צז)

- א. לא יגהק (מוציא מגופו לפיו נפיחה מתוך שבעו), ולא יפהק (פותח פיו להוציא רוח הפה); ואם צריך לפהק מתוך אִנּוּס, יניח ידו על פיו, שלא תראה פתיחתו. (ויזהר שלא יניח ידו על סנטרו בשעת התפלה, דהוי דרך גסות הרוח) (טור והרי"ף).
- ב. אסור לו לרק; ואם אי אפשר לו שלא לרק, מבליעו בכסותו בענין שלא יהא נראה; ואם הוא אסטניס (פי' שאינו יכול לראות דבר מאוס), ואינו יכול להבליעו בכסותו, זורקו לאחוריו. (ואם אי אפשר לזרקו לאחוריו, זורקו לשמאלו, אבל לא לימינו; וכל שכן לפניו, דאסור) (הר"י פ' מי שמיתו).
- ג. אם כנה עוקצתו, ימשמש בבגדיו להסירה שלא תתבטל כונתו, אבל לא יסירנה בידו.
הגה: ודוקא בשעת התפלה, אבל שלא בשעת התפלה יכול לטל כנה ולזרקו בבית הכנסת (אור זרוע), ועין לעיל סי' ד' סעיף י"ח.

34. וכתב הב"י שכן נראה שמפרש הרי"ף שכתב ואסור להתעטף ולהניח ידו על סנטרו ולא הזכיר שממשמש בבגדו. ואם היה סובר כפירוש רש"י, הוה ליה לכותבו להשמיענו שלא יסיר הכינה בידו אלא ימשמש בבגדו בלבד. אבל לפירוש רבינו חננאל לא הוצרך לכתבו דמאחר שכתב דלהתעטף אסור ממילא משמע דעיטוף דוקא הוא דאסור אבל משמוש שרי.

35. או"ח צח, ג-ד. וכתב המשנ"ב (ס"ק טז) שאם הוא טרוד על ידי זה, ואינו יכול לכוין, ילבשו כשיסיים הברכה. מקורות - תוספות (ד"ה וממשמש). רבינו יונה (טו ב ברי"ף, ד"ה ואסור). רא"ש (סי' לט).

36. וביאר ב"י בשם מהר"י אבוהב, שהרי צריך מקום מיוחד לתפילה. וכתב ב"י, שזה נכון גם למי שסובר שכל בית הכנסת דיינין ליה כמקום אחד. שכיון שקבע מקום לתפילה, שם השכינה, ואם אז ממקומו, אינו במקום שכינה.

37. או"ח קגב. וכתב המשנ"ב (ס"ק ו), ובחיי אדם הסכים לדעת הסוברים דיחזור למקומו קודם הרבון. מקורות - רמב"ם (הל' תפילה ד, יב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ד. אם נשַׁמַּט טְלִיתוֹ מִמָּקוֹמוֹ יָכוֹל לְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ, אֲבָל אִם נָפַל כָּלוּ אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְהַתְעַטֵּף בּוֹ, דִּהְיוּ הַפֶּסֶק.

ה. הַנוֹשֵׂא מִשְׁאוֹי עַל כֶּתְפָיו וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה, פָּחוֹת מִד' קַבִּין מִפְּשִׁילוֹ לְאַחֲרָיו וּמִתְפַּלֵּל; ד' קַבִּין, מֵנִיחָם עַל גְּבִי קֶרֶקַע, וּמִתְפַּלֵּל.

(הלכות תפילה, סימן קג)

א. הִיָּה עוֹמֵד בְּתַפְלָה וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ רוּחַ מְלֻמָּטָה, מִמֶּתִין עַד שְׂיִכְלָה הָרִיחַ וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל.

ב. בִּקְשׁ לְצֵאת מִמֶּנּוּ רוּחַ מְלֻמָּטָה וְנִצְטָעַר הָרִבָּה וַאֲיִנּוּ יָכוֹל לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ, הוֹלֵךְ לְאַחֲרָיו אַרְבַּע אַמּוֹת וּמוֹצִיא הָרוּחַ וּמִמֶּתִין עַד שְׂיִכְלָה הָרִיחַ, וְאוֹמֵר: רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, יִצְרָתֵנוּ נִקְבִּים נִקְבִּים חֲלוּלִים חֲלוּלִים, גְּלוּי וַיִּדּוּעַ לְפָנֶיךָ חֲרַפְתָּנוּ וּכְלַמְתָּנוּ, חֲרַפָּה וּכְלָמָה בְּחִינּוֹ רַמָּה וְתוֹלַעַה בְּמוֹתֵנוּ, וְחוֹזֵר לְמָקוֹמוֹ וְחוֹזֵר לְמָקוֹם שֶׁפֶּסֶק.

הגה: וְעַן לְעֵיל סִי' פ"ה. יֵשׁ אוֹמְרִים דָּכָל זֶה מִיָּרִי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ, אֲבָל כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּצִבּוֹר דִּהְיוּ לִיָּה בְּיוֹשׁ גָּדוֹל, אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק כָּלֵל לְאַחֲרָיו וְגַם לֹא יֹאמֵר הָרַבּוֹן, רַק מִמֶּתִין עַד שְׂיִכְלָה מִמֶּנּוּ הָרִיחַ, וְכֵן נוֹהֲגִין. (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ט"ז).

ג. הַמִּתְעַטֵּשׁ בְּתַפְלָתוֹ מְלֻמָּטָה, סִימָן רַע לוֹ; מְלַמְעָלָה, סִימָן יָפָה לוֹ.

קריאת שמע במקומות טינוף

(כ"ד ב') אמר רב הונא אמר רבי יוחנן: היה מהלך במבואות המטונפות, מניח ידו על פיו וקורא קריאת שמע.

אמר ליה רב חסדא: האלהים, אם אמרה לי רבי יוחנן בפומיה, לא צייתנא ליה (אלא יפסיק לקרות)!

(ומקשה) ומי אמר רב הונא הכי (שקורא קריאת שמע)?! והאמר רב הונא: ת"ח אסור לו לעמוד במקום הטנופת, לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה!

(ומתרץ) לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך (כשרק עובר שם, ואינו נעמד, מותר. דבעומד איכא משום "והיה מחניך קדוש". במהלך, לאו "מחניך" הוא³⁸).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה, חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא (ולשיטת רב הונא בשם רבי יוחנן לעיל, דווקא כשעומד. אבל מהלך, מותר).

רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן, והוה קא קרי קריאת שמע. כי מטא במבואות המטונפות, אישתיק. אמר ליה לרבי יוחנן: להיכן אהדר? אמר ליה: (לדידי לא סבירא לי שצריך כלל להפסיק במהלך. לדידך) אם שהית כדי לגמור את כולה, חזור לראש.

תניא כותיה דרב הונא: המהלך במבואות המטונפות, מניח ידו על פיו ויקרא ק"ש.
תניא כותיה דרב חסדא: היה מהלך במבואות המטונפות, לא יקרא קריאת שמע. ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא, פוסק.

שיטות הראשונים

המהלך במבואות המטונפות: פסקו **כל הפוסקים**, כרב חסדא³⁹ שלא יהלך במבואות המטונפות ויניח ידו על פיו ויקרא ק"ש. ולא עוד, אלא שאם היה קורא ובא, פוסק מלקרות עד שיעבור. וכן פסק השו"ע^{40, 41}.

הזכרת כינויים במקומות מטונפים: דעת **הרמב"ם ורבינו יונה**, שכינויים כגון רחום וחנון, מותר להזכירם בבית הכסא⁴². **והראב"ד** כתב, לא מצאנו שם רחום, כי אם על הבורא, ואסור לאמרו בבית הכסא⁴³. **והשו"ע**⁴⁴ פסק **כרמב"ם**.

39. אף על גב דאין הלכה כתלמיד במקום הרב, שאני הכא דכולהו אמוראי בתראי קיימי כרב חסדא; דאמרו שם לא פסק מאי אמר רב מיאשה וכו' ורב אסי אמר וכו' ורב אדא בר אהבה אמר כו' והיינו כרב חסדא.

40. או"ח פה"א. מקורות - ר"ף (טו ב). רא"ש (סי' מב). רמב"ם (הל' ק"ש גיד). ראב"ן (ברכות סי' קסב). או"ז (הל' טהרת ק"ש ותפילה סי' קלז).

41. ולהיכן חוזר כששהה לגמור את כולה, או מקצתה, ראה לעיל, כ"ג א', בסוגיית התפלל ומים שותתים על ברכיו, בשיטות הראשונים ופסיקת ההלכה.

42. הרמב"ם לא הזכיר שאסור לומר שלום בבית המרחץ, ותמה הכס"מ, שהוא גמרא ערוכה בשבת (י' ב')!

43. ורבינו יונה כתב (יז ב ברי"ף, ד"ה אבל) דאשכחן רחום וצדיק דכתיב (תהילים קיב, ד) "זרח בִּחְשָׁן אור לַיְשָׁרִים חֲנוּן".

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
 בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
 ויבדלחט"א הרב אשר וייס
 והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
 הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות קריאת שמע, סימן פה)

- א. לא ילך אדם במבואות המטנפות ויניח ידו על פיו ויקרא קריאת שמע, ואפלו אם היה קורא ובא, צריך להפסיק כשיגיע למבוי המטנף. וכשיוצא משם, אפלו שהיה כדי לגמור את כלה, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק.
- הגה:** ויש אומרים שחוזר לראש, וכן עקר. ועין לעיל סי' ס"ה.
- ב. אפלו להרהר בדברי תורה, אסור בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקום הטנפת, והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים: **הגה:** ואפלו הלכות המרחץ אסור ללמד במרחץ (ר"ן פ' כירה ובית יוסף בשם א"ח): דברים של חל מתיר לאמרם שם בלשון הקדש, וכן הפנויים כגון רחום, נאמן וכיוצא בו, מתיר לאמרם שם. אבל השמות שאינם נמחקין, אסור להזכירם שם. ואם נזדמן לו שם להפריש מדבר האסור, מפריש, ואפלו בלשון הקדש ובעניני קדש.
- הגה:** ובמקום שמתיר להרהר בדברי תורה מתיר לפסק דין, ובלבד שלא יאמר טעמו של דבר (ר"ן פ"ק דשבת ופרק כל הצלמים).

ורחום וצדיק", דלעיל מהאי קרא מיירי בצדיק והצלחתו. עיי"ש. וראה 'אבן האזל', שביאר שאין כוונת הראב"ד שרחום הוא שם משמות הבורא, שהא גמרא מפורשת בשבועות (ל"ה א') דאינו שם. וכן פסק הרמב"ם (הל' יסודי התורה וי) ולא השיגו הראב"ד. אלא שהשיגו כאן רק לדין לאומן בבית הכסא, ודימה כינויים אלו לדין הזכרת 'שלום'. עיי"ש.

44. או"ח פה,ב. וכתב המשנ"ב (ס"ק יא), שאם אומר הרחום ירחם עליך, אסור (כמו שאילת שלום). וכף החיים (ס"ק יב) כתב בשם אחרונים שדוקא אם אינו מכין לשם ה' אלא לדבר של חול מותר. וכתב המשנ"ב (ס"ק י) שהראב"ד אוסר ברחום, ושכתב הב"ח שיש להחמיר, ושכן פסק הפרי חדש. ולענין איסור שאילת שלום במרחץ, כתב המשנ"ב (פד, ס"ק ו) שיש מתירים לקרות לחברו ששמו שלום, ובדברי סופרים הלך אחר המיקל וכן נוהגין, וירא שמים יש לו להחמיר, כי הרבה אחרונים אוסרים. עוד כתב המשנ"ב (פה, ס"ק יג, על מש"כ השו"ע שלהפריש מאיסור מותר), שאם נכנס הרהור עבירה בלבו, מותר לחשוב בדברי תורה דהוה לאפרושי מאיסורא. מקורות - רמב"ם (הל' ק"ש גה).